

VEREENIGING VAN NEDERLANDSCHE TANDARTSEN

VERGADERING VAN 22 NOV. 1930.

Discussie voordracht CH. F. L. Nord.

„Nieuwere inzichten in de Orthodontie“.

De Vice-Voorzitter, de heer Hoeksema: Collega Nord. Het moet voor U, die den geheelen avond bezig is de vergadering toe te spreken, een prettig gevoel zijn ook eens een moment toegesproken te worden. Het doet mij persoonlijk veel genoegen dit te mogen doen en — U hebt straks gesproken van table-clinics — van deze tafel practisch te mogen demonstreeren dat er in ons midden nog menschen zijn die U niet evenaren in welsprekendheid.

U hebt een onderdeel behandeld van de tandheelkunde, dat zeer zeker elken dag de belangstelling heeft van iederen practischen tandarts, die zich inspant om iets meer te zijn dan gebittenmaker, kiezen-trekker en tandenvuller. Juist op het gebied van de orthodontie — dat is mijn ervaring en, naar ik vermoed, de ervaring van de meesten onzer — is het voor een serieuzen tandarts zoo verbazend moeilijk, vast te stellen, niet alleen wat precies dient te gebeuren, maar ook, wat hij kan bereiken met zijn beperkte krachten en zijn beperkte gaven.

U hebt hedenavond een profetisch woord gesproken, toen U zeide dat in de toekomst de orthodontische gevallen meer en meer zullen worden behandeld zonder apparatuur. Ik geloof dat wij allen van harte hopen, niet alleen in het belang van den tandheekkundigen stand, maar vooral in het belang van de menschheid, dat U geen valsche, maar een ware profet zult zijn geweest.

Collega Nord. Het deed mij veel genoegen dat gij, die zoo vele functies in ons tandheekkundig Nederland bekleedt, hedenavond ge-toond hebt dat Uw werkkracht en Uw werklust ongelimiteerd zijn. Ik breng U namens de vergadering dank voor Uw voordracht en ik zal gaarne het woord geven aan degenen die iets wenschen te vragen of op te merken. (A p p l a u s).

De heer Michaëlis: M. d. V. Collega Nord spreekt van spier-oefeningen. Ik wil er op wijzen dat die spieroefeningen buitengewoon gemakkelijk te bewerkstelligen zijn met kauwgummi. Schwarz uit Weenen laat de kinderen kauwen met hun voortanden. Men krijgt op deze wijze een massage, die buitengewoon nuttig is. In de tweede plaats heeft collega Nord het gehad over de verkeerde gewoonten.

Hij heeft daarbij niet gewezen op de manier van de flesch geven. Als aan een zuigeling de flesch gegeven wordt op den rug liggende moeten de ouders er op attent gemaakt worden dat het kind zittende of op zijde liggende de flesch moet krijgen.

De heer Nord: Met de therapie als zoodanig heb ik mij hedenavond niet bezig gehouden. Mijn bedoeling is alleen geweest de groote lijnen te bekijken. Met de therapie hoop ik mij een volgende maal eens bezig te houden. Overigens kan ik het wel met U eens zijn. Nu U het er toch over hebt kan ik U nog zeggen, dat een buitengewoon nuttig middel in gevallen van beginnende tweede-klas bij jonge kinderen is, het kind te laten bijten op de bovenlip. De bovenlip staat naar boven, vormt dien eigenaardigen driehoek die wij zoo goed kennen, en is gewoonlijk te kort. Vraagt men het kind, met de onder-tanden op de bovenlip te bijten, dan gelukt dat niet of slechts ternauwernood. Het interesseert hem, dat hij dat niet kan en dat een ander kind het wel kan. U raadt hem aan, het ook eens te probeeren en te zorgen, als hij de volgende week terugkomt, dat hij het kunstje ook te pakken heeft. Het kind vindt dat prachtig en hij verveelt zijn geheele familie en de school met zijn lipbewegingen, maar zoo krijgt U in eenige maanden spelenderwijs gedaan dat het kind de lip flink naar binnen kan trekken. Ik behoef U niet te zeggen, wat dit beteekent voor den stand van de voortanden en de ontwikkeling van de lip, die het slappe, korte verliest en gewoonlijk in frappant korten tijd een normalen vorm gaat aannemen.

De heer Coebergh: Ik heb met heel veel belangstelling de voordracht van collega Nord gevolgd. Het is inderdaad wel vreemd, dat wij pas de laatste paar jaren tot de conclusie komen, dat wij met onze patiënten zoo vroeg moeten beginnen. Natuurlijk zijn daarvoor tal van oorzaken op te sporen. Wanneer wij eens in oudere boeken kijken, wat af en toe wel eens noodig is, of in oudere tijdschriften, en wij gaan 40, 50, misschien 60 jaar terug, dan vinden wij toch ook al bij Harris en bij Toms nadrukkelijk verklaard, hoe noodzakelijk het is om reeds bij heel jonge kinderen het melkgebit niet alleen te bekijken, maar ook te behandelen. Zoo zijn o.a. bij den verschrikkelijk vervelenden Baume geheele bladzijden gewijd aan de mogelijkheid om met kleine hulpmiddelen ook al aan jeugdige kinderen hulp te verleenen.

Nu is het mogelijk, een groot aantal psychologische, economische, practische oorzaken te zoeken, waardoor wij zoo ver niet gekomen zijn. Zoo is het ook met de caries prophylaxe, maar ten slotte is het toch aan enkelen gelukt, de massa er van te overtuigen dat wij bij het kleine begin van caries, en misschien nog even daarvoor, moeten beginnen om in de toekomst succes te hebben.

Maar, daargelaten dat wij het al zoo lang weten, wij zijn nu eenmaal niet wijzer geweest en wij hebben ons laten leiden door die omstandigheden. Dat wil natuurlijk niet zeggen, dat wij op dat standpunt moeten blijven staan. Wij moeten natuurlijk luisteren naar elke

stem, ook naar de roepstem van dezen profeet om ons te oriënteren en om naar de jonge kinderen terug te gaan.

Voor de *privaat-praktijk*, waar wij zeker met dergelijke hulpmiddelen als collega *Nord* heeft aangewezen tot een resultaat kunnen komen, maakt dat toch wel verschil ten opzichte van de *clinische behandeling*. Het *clisch behandelen* van heel kleine kinderen zal toch, hoe graag wij het ook willen, op groote moeilijkheden stuiten. Dat is mij nog eens gebleken, nu ik het voorrecht heb gehad, samen met *Van Loon* een 400-tal kinderen tot het vijfde jaar in deze stad te zien. Ik geloof niet dat er velen zijn, die de gelegenheid zullen hebben gehad zoo'n groot aantal kinderen op dien leeftijd eens goed te kunnen nakijken en dan door twee personen die gaarne hun oogen daarvoor wilden open zetten. Het resultaat van ons onderzoek zal waarschijnlijk, vooral door *Van Loon*, wel eens in een resumé worden neergelegd, er komen bijzondere resultaten van. In *orthodontisch opzicht* komt één ding bijzonder uit, n.l. dat men een ontstellend groot aantal anomalieën bij die kinderen ziet. Dat klopt ook met hetgeen wij in de *privaat-praktijk* zien. Wij staan dan voor de moeilijkheid om bij al die wurmpjes, die vaak nog niet eens behoorlijk gekleed zijn, die geen fatsoenlijke kousen aan hebben, die nog niet weten wat wasschen is, met dergelijke maatregelen te beginnen. Dat zal een ontzaggelijke opgave zijn. Er zijn een aantal beter-gestelden, maar die stumperds komen toch later óók in de wereld en zullen óók hun brood moeten verdienen. Voor wij in de klinieken voor onvermogenen en minvermogenen aan dergelijke maatregelen toe zijn, zal nog een heele tijd moeten verlopen. Maar, wanneer wij in die richting iets verder willen doen, dan zeilen wij in de goede richting, en dan moeten wij niet zoeken naar meer gronden, waarom het op het oogenblik niet kan, maar dan moeten wij probeeren maatregelen te beraamen, hoe het in de toekomst wel zal kunnen. In dat opzicht kan de voordracht van den heer *Nord* goede resultaten hebben. Hij wijst op de kinderen tot het vijfde jaar, maar hoeveel kinderen van dien leeftijd ziet men in de praktijk? En nog erger. Wij moeten de kinderen niet hebben op hun vierde of vijfde jaar, maar wij hebben nu reeds geconstateerd, dat resultaat kan ik thans wel reeds mededeelen, dat wij de kinderen moeten hebben voor het derde jaar. Dat zal veel moeilijkheden opleveren. Wanneer wij daarin samenwerken dan verwacht ik, dat wij later resultaten zullen kunnen boeken. Maar, laten wij niet het hoofd buigen voor de moeilijkheden, laten wij liever trachten, ze te overwinnen.

De heer *Nord*: Mag ik misschien dit zeggen. Ik zou niet gaarne worden misverstaan. Wat ik zeide was volstrekt niet bedoeld als een verwijt aan de klinieken, het was alleen het mededeelen van een feit. Ik ga volkomen mede met wat de heer *Coebergh* zeide. Maar, let U nu eens op hetgeen in betrekkelijk korten tijd, ternauwernood tien jaar, in ons land veranderd is ten opzichte van de schooltandverzorging. Vroeger werd dat denkbeeld eenvoudig belachelijk gevon-

den. Tegenwoordig ziet men in de kleinste plaatsen, en zonder aandrang van tandheelkundige zijde, raadsleden opstaan om met klem de noodzakelijkheid er van te betoogen, zoo sterk dat men steeds weer die schooltandheekunde ziet verschijnen en men wel moet aannemen, dat binnen afzienbaren tijd er in de meeste plaatsen van ons geheele land schooltandartsen zullen zijn. Dat is een voorbeeld van wat met betrekkelijk geringe propaganda bereikt kan worden. Wij moeten beginnen bij het begin en als de collega's inzien dat daar waarschijnlijk een weg ligt voor de toekomst, zullen wij er komen.

De heer Edel: M. d. V. Collega Nord heeft straks de methode van Rogers genoemd, de toepassing van de spiergymnastiek. Voorzover mij bekend is en voorzover ik begrepen heb uit de voordrachten, die met Pinksteren in Zurich zijn gehouden (waarnaar collega Nord ook heeft geluisterd) en uit de films die ik bekeken heb, wordt de methode nog weinig gepracticeerd. De Engelschen en Amerikanen deelen in hun voordrachten mede, dat zij er heel goede resultaten mede bereiken, maar zij geven stilzwijgend toe, dat slechts weinigen er in slagen met deze methode resultaten te krijgen. Ik geloof dus, dat de methode van Rogers weinig ingang zal hebben gevonden en ook weinig ingang zal vinden, ofschoon die methode bij jonge kinderen wordt toegepast en zeer gemakkelijk wordt toegepast. Wanneer men de oefeningen gaat ontleden blijkt echter, dat het volstrekt geen eenvoudige oefeningen zijn, maar dat zij zeer moeilijk zijn. Men krijgt dan het eigenaardige, aan een kant deponeert men apparaten met kleine kracht, die voortdurend doorwerken, aan den anderen kant ging men de kinderen behandelen met actieve spiergymnastiek, die lokaal ingeschakeld werd en dan weer uitgeschakeld, en den volgenden dag weer ingeschakeld, en men kreeg ook resultaten. Of het eene nu biologisch is, of het andere? Of een apparaat linguaal met een veer, die continu doorwerkt met een bepaalde kracht, die men ternauwernood kent, biologisch werkt? Wanneer men dat zegt wil ik het aannemen, maar er zijn ook menschen die werken met losse apparaten, die niet altijd in den mond zijn, die plotseling ingeschakeld worden, wat een intermitterende kracht is, waarmede even goed resultaat wordt bereikt. Ik zou willen vragen hoe de heer Nord dat met elkander kan rijmen.

Hij heeft ook nog de stelling geponoerd, dat de oorzaak van het laat behandelen zou zijn, dat met een Angle-apparaat niet vroegtijdig was te reguleeren. Ik wil U er aan herinneren, dat zeker 20 jaar geleden Körbitz het Körbitz-kinder-apparaat gedemonstreerd heeft en dat is ook toegepast. Het bestond uit niet anders dan uit hulpmiddelen, die Angle had aangegeven en het was zeer goed bruikbaar in het melkgebit, waarin geen molaren waren. De tandartsen hadden dus wel degelijk een apparaat in handen. Ik geloof dus niet, dat het gebrek aan een apparaat de oorzaak was, waarom eerst laat tot behandeling werd overgegaan. Ik wil wel gelooven, dat het zeer wel mogelijk is, jonge kinderen te behandelen. Toch stuit die behande-

ling op een vrij groot aantal bezwaren. Wat voor de klinische praktijk geldt, geldt altijd eenigermate ook voor de privaat-praktijk. Evenmin als alle patiënten overtuigd zijn, zooals de heer Nord in het begin gezegd heeft, dat de behandeling moet gebeuren zooals wij die verlangden, evenmin zijn de menschen nog overtuigd dat bij kinderen van 3 tot 5 jaar een behandeling moet worden ingesteld om hen voor de toekomst een goed gebit te verschaffen. Dat zal waarschijnlijk wel langer duren dan ze te overtuigen, dat ze hun mond voor caries moeten laten behandelen en ik geloof dus, dat wij nog wel eenige jaren den tijd hebben, voor dit de algemeene opvatting wordt.

De kleine dingen in de therapie berusten alle op mechanische invloeden. Verkeerd slapen, verkeerd liggen, verkeerde gewoonten zijn mechanische krachten, die men weer moet trachten uit te schakelen. Collega Nord vindt geen bezwaar om die apparaten in de praktijk toe te passen. U zult hier weer hetzelfde hebben als wij straks hebben gezien van dr. de Groot. Den eenen patiënt heeft hij zoo in de hand, dat als hij iets zegt de man hem gelooft, hij volgt zijn dokter door dik en dun, en een ander wil een advertentie voor hem laten plaatsen en met anderen gaat het niet altijd direct zoo gemakkelijk. Wanneer U met de ouders praat en zegt: het kind moet een hoofdkap om hebben, of een respirator, en U moet het zóó laten slapen, dan zal de een zeggen, dat is goed, en de ander: U kunt het doen op die manier, als het kind maar direct gaat slapen en als ik hem maar niet eerst een half uur moet voorlezen voor hij slaapt. Zooveel menschen, zooveel zinnen, en zooveel gezinnen, zooveel kinderen. Het is niet zeker dat zij dat allen strijk en zet zullen aannemen.

Wij zouden zoo op de therapie terecht komen, maar ik geloof niet dat de bedoeling was daarop in te gaan. Ik zal het dus hierbij laten.

De heer Nord: M. d. V. Het zou mij al buitengewoon verwonderd hebben, wanneer de heer Edel niet was opgesprongen om het goed recht van zijn specialisme te komen verdedigen. Wanneer ik betoog, dat de orthodontie een integreerend onderdeel is van de tandheelkunde en dat er geen specialisten moeten zijn, dan komt de orthodontische specialist ons vertellen, welke moeilijkheden op dien weg ongetwijfeld te vinden zijn. Ik mag misschien tot zijn geruststelling zeggen, dat er ontegenzeggelijk altijd gevallen zullen overblijven, die buiten de competentie van den doorsneë-practicus zullen vallen en die dus naar den specialist zullen moeten worden verwezen, wanneer de krachten van den tandarts te kort schieten! Wat betreft de vraag van de vroege behandeling wil ik hem verwijzen naar het uitgangspunt van mijn redeneering, dat het vak de waarde heeft die de aanhangers er uit volle overtuiging aan toekennen. Ik beweer dat, als de tandarts niet in staat is, zijn patiënten de overtuiging bij te brengen dat de kinderen vroeg behandeld moeten worden, hij moet behooren tot de categorie, die — als het zijn eigen kind betreft — wanneer het een beetje jengelt zegt: „gooi dat ding er af en laat hem gaan slapen!” Wanneer men niet zelf een overtuiging heeft, kan men

die niet op anderen overbrengen, of zij moeten gedisponeerd zijn om een slap overtuiginkje te slikken. Wanneer een eerlijke overtuiging met de noodige klem wordt voorgedragen valt het wonderlijk mee. Wanneer U in de praktijk een patiënt hebt, die eenige jaren zijn kind heeft laten reguleeren à raison van zooveel, zult U zien, hoe snel hij bereid is een jonger kind bij U te brengen, als U hem verzekert dat U het heel wat vlugger en economischer kunt doen. Dat valt heusch wel mee.

Wat het reguleeren met vaste en losse apparaten betreft, ik heb de spiroefeningen van Rogers juist aangehaald als bewijs wat men met (voor het kind zooveel aangenamer) intermitterende krachten bereiken kan.

De heer J. Sanders Ez. M. d. V. Ik wil heel graag van de gelegenheid gebruik maken om collega Nord dank te brengen voor de zeer interessante causerie die hij vanavond voor ons heeft gehouden. Omdat het spreekwoord nu eenmaal zegt dat wie zwijgt, toestemt, wil ik daaraan toevoegen dat ik niet geacht wil worden, elke stelling, zoowel die welke hij op een papiertje voor zich had als die, welke hij in den aanvang van zijn voordracht heeft gesteld, zoo onmiddellijk te hebben onderschreven. Toen ik die stellingen zoo hoorde heb ik af en toe nadenkend, als ik het zoo noemen mag, inwendig het hoofd geschud. Uitwendig ook? Wanneer U het dan gezien hebt dan hebt U misschien het recht, van mij te verlangen dat ik zeg wat er dan was. Ik zal dat echter niet doen, want daartoe ben ik op het oogenblik zeker niet capabel en niet toegerust, nu ik die stellingen voor het eerst hoor. Overigens zou dat ook meer geschikt wezen voor een debatingclub dan voor een vergadering. Ik wil alleen het feit constateeren, dat deze uitspraken nog wel eens zullen mogen worden bekeken, voor zij door deze geheele vergadering als één man worden onderschreven.

Ik wil niet te veel op détailpunten ingaan en ik zal bijv. niet spreken over de vroege behandeling. Alleen wil ik wel zeggen dat ook ik niet geloof, dat het aan de Angle-apparaten ligt, dat niet op jongen leeftijd behandeld kon worden. Ik meen dat Angle in hoogst eigen persoon de vroege behandeling al aanried, mits men een zeker tijdstip niet overschreed. Ik herinner er aan, dat voor deze vereeniging reeds een groot aantal jaren geleden een vierjarig kind gedemonstreerd is dat met het klassieke Angle-apparaat behandeld is voor een tweede-klas. Het zal in 1914 zijn geweest. Het was geheel volgens Angle gedaan. Angle zelf vermeldt in zijn werk, ik meen ik de derde editie, ook dat hij een kind van vier jaar behandeld heeft.

Dit zijn echter bijzaken. In elk geval, het ligt er toe dat in het algemeen de behandeling niet vroeg genoeg plaats vond en dat men door nieuwere opvattingen (collega Nord predikt die nieuwere opvattingen reeds eenige jaren) er toe gekomen is, in te zien dat het veel vroeger kan en dat het ook veel vroeger moet gebeuren, om die afwijkingen te herstellen.

De opmerkingen, die ik gemaakt heb, doen niets af aan den dank dien ook ik meen aan collega Nord te moeten brengen. Het groote nut, dat ik in zijn causerie zie is, dat hij zijn gehoor heeft opgewekt, beter te leeren waarnemen. Hij wenscht dat wij meer zullen zien naar het jonge gebit, dat wij ook zullen zien naar het gebit van kinderen uit dezelfde familie, dat wij oogenschijnlijk geringe afwijkingen moeten waarnemen en zien, waartoe zij leiden kunnen. Dat is wel heel pregnant, want, in den tijd dat ik studeerde stond er nog in de boeken, dat afwijkingen in stand bij het permanente gebit veelvuldig voorkwamen en verschillende oorzaken konden hebben, die dan werden opgesomd, maar dat afwijkingen in stand bij het temporeaire gebit niet voorkwamen. Dat stond gedrukt in de leerboeken, dus dat was zoo! Toen ik dus bij mijn eigen kind, toen dat een maand oud was, meende op te merken dat de stand van onder- en bovenkaak zoo zou zijn dat het een tweede-klas volgens Angle zou worden, nam ik van dat mondje, zoo goed en zoo kwaad als dat ging, een afdruk en won daarover een hoog advies in, zoo vreemd vond ik dat, in verband met de geijkte opvatting dat die afwijkingen in het melkgebit niet voorkwamen.

Over dat standpunt zijn wij al lang heen. Het kan natuurlijk alleen daaraan liggen dat men er vroeger in het geheel niet op lette, dat men slecht waarnam.

Wanneer het waar is, wat ik thans noch wil onderschrijven, noch wil ontkennen, dat de orthodontie geen specialisme is, dan kan dat toch alleen een waarheid zijn voor diegenen van onze collega's die reeds over een tamelijk groote dosis ervaring beschikken. Ieder moet trachten die ervaring te krijgen, maar in de eerste jaren heeft men die nog niet. Er zijn zoo vele dingen, die de blik van den ervarene opmerkt, en de blik van den niet-ervarene niet. Het wil mij voorkomen dat collega Nord bij zijn verschillende uitspraken deze waarheid misschien wel eenigszins uit het oog heeft verloren. Wanneer hij wil zeggen, dat onze ervaring zich ook moet uitstrekken over die afwijkingen in stand, dat wij moeten trachten onze waarneming daarvan te oefenen, dan ben ik het met hem eens, maar ook met den besten wil heeft men die ervaring nog niet zoo dadelijk. Hetzelfde doet zich voor, en nu kom ik tot iets wat al sedert eenige jaren een hobby van mij is, bij een veel eenvoudiger ding. Ik poneer, dat een van de grootste fouten van den tandarts is, het niet tijdig ontdekken van beginnende caries, een fout, die niet alleen door de niet-ervarenen, maar ook door de zeer ervarenen, door menschen die er wel op letten toch nog vaak gepleegd wordt. Zoo kan men ook niet verwachten dat ten aanzien van de anomalieën in stand de niet-ervarene een blik heeft als collega Nord, wiens liefde al jaren lang naar dit onderwerp uitgaat en als anderen, die zeer ervaren zijn op dit gebied.

Ik geloof dus dat die uitspraken van collega Nord misschien hier en daar wat boud zijn en dat zij eerst in de toekomst, laten wij hopen in de nabije toekomst, met de werkelijkheid zullen overeenkomen. Collega Nord heeft echter een goed werk verricht, wanneer

hij zijn auditorium heeft opgewekt om in het jonge gebit op beginnende afwijkingen te letten. Later zullen wij daar nog wel eens over spreken, en wij hopen dan van collega Nord veel te vernemen over de zooals hij zegt betrekkelijk eenvoudige therapeutische maatregelen. Dat is, geloof ik, een groot voordeel voor deze vergadering en ik breng hem daarvoor nogmaals dank. (A p p l a u s).

De heer Nord: M. d. V. Mag ik nog even heel kort daarop antwoorden; ik zal niet te veel tijd meer in beslag nemen. Collega Sanders zegt, dat mijn uitspraken hier en daar wat boud zijn. Ik heb die uitspraken gelanceerd zooals ik gaarne uitspraken in een vergadering lanceer, ik wensch daaraan niets toe te voegen, maar ik wensch er ook niets af te nemen.

Wanneer collega Sanders zegt: de ervarene zal er een beteren kijk op hebben dan de onervarene dan geef ik hem dat onmiddellijk toe, maar wanneer hij daaraan toevoegt: daarom zou ik nog niet willen toegeven dat het geen specialisme is, dan is dit m.i. geen logische gevolgtrekking. Toen U dat zeide wilde ik wijzen juist op Uw hobby van het opsporen van beginnende caviteiten, waarover U zelf eenige oogenblikken later sprak. U zult toch ook niet zeggen: omdat de onervaren tandarts minder goed en minder snel die caviteiten zal vinden dan de ervaren collega moet hij den patiënt, die bij hem komt met de vraag of hij misschien beginnende caries heeft, naar een meer ervaren collega sturen om die caries te laten opsporen. Toch zou dat de logische consequentie zijn. Mijn opvatting is deze: evenzeer als de onervarene de „verdampte Pflicht und Schuldigkeit" heeft, de beginnende caries op te sporen, evenzeer heeft hij denzelfden plicht tegenover beginnende afwijkingen in ander opzicht. Wanneer hij er mede begint, zal zijn ervaring hoe langer hoe grooter worden. In dat opzicht maak ik dus niet het minste verschil tusschen de hobby van collega Sanders en de mijne.

De heer De Jong: M. d. V. Ik ben collega Nord zeer dankbaar voor hetgeen hij ons hedenavond gegeven heeft. Met veel genoegen en met enthousiasme heb ik naar deze voordracht geluisterd. Het heeft mij bijzonder getroffen dat ook hier weer de waarheid aan den dag komt van het bekende gezegde: les beaux esprits se rencontrent. Ik heb n.l. dit voorjaar het voorrecht gehad, deel te nemen aan een cursus in Bonn, die van de afdeling Utrecht is uitgegaan en het is mij opgevallen dat hetgeen Korkhaus ons daar vertelde en hetgeen de heer Nord vanavond zeide frappant in dezelfde lijning. De lijn die de heer Nord, op grond van zijn eigen onderzoekingen, voor de toekomst uitstippelt, is precies het resultaat waartoe Korkhaus gekomen is. De heer Nord zeide, naar ik meen eenigszins hypothetisch: als wij verschillende anomalieën nagaan en wij onderzoeken de kinderen van hetzelfde gezin dan zullen wij ontdekken dat meestal bij die kinderen dezelfde anomalieën voorkomen. Korkhaus heeft dat daadwerkelijk aangetoond. Hij beschikt reeds over

uitgebreide collecties van gezinnen, waarvan hij van alle broers en zusters afdrukken heeft genomen en hij is tot dezelfde conclusie gekomen als waartoe de heer Nord hypothetisch kwam.

Overigens heb ik in de discussie iets heel aardigs gehoord. De heer Nord waarschuwde er tegen, dat men voorzichtig moet zijn en rekening moet houden met de Deutsche mentaliteit, die wel eenigszins verschilt van de onze. Ik geloof dat men ook met het poneeren van die stelling voorzichtig moet zijn. Wij stonden stom verbaasd toen wij met Korkhaus voor zijn collecties stonden en vernamen, dat hij afdrukken had kunnen nemen van babies van drie maanden. Hier is gebleken, dat Korkhaus met stukken is overtroffen door den heer Sanders, die afdrukken heeft kunnen nemen van een baby van één maand.

De Vice-Voorzitter: Mij dunkt dat de aard van deze discussie voldoende bewezen heeft, hoezeer het onderwerp dat de heer Nord heeft aangesneden de belangstelling heeft niet alleen van den algemeenen practicus, maar ook van onze specialisten op dit gebied.

Mij persoonlijk heeft niets meer gefraspeerd en ook gehandicapt dan dit, dat het aanvankelijk enthousiasme, zoowel van de ouders als van de kinderen, na korteren of langeren tijd van orthodontische behandeling verdwenen was, hoewel ik dadelijk de menschen gewaarschuwd had dat zulk een behandeling niet kan afloopen in drie weken, en zelfs niet in drie maanden. Bij de behandelingen die ik in mijn 15- of 16-jarige praktijk heb kunnen toepassen heeft dat snelle verdwijnen van het enthousiasme van de zijde van de ouders en van de patiëntjes mij zeer gehandicapt. Ik weet niet of die ervaring speciaal mij ten deel gevallen is, dan wel of zij U allen bekend is.

Overigens geloof ik, dat de aard van de discussie niet geheel gelegen heeft in de lijn van den heer Nord. Kennende zijn aard en aanleg meen ik, dat hij er voor gevoeld zou hebben wanneer op grond van zijn stellingen een flink debat zich zou hebben ontwikkeld. Ik ben blijde dat dit niet het geval is geweest en dat de heeren zich er toe bepaald hebben, in één instantie het woord te voeren. Ik dank U daarvoor, ik dank den heer Nord nogmaals voor zijn voordracht en ik draag hem gaarne het presidium weder over. (A p p l a u s).